

Буйнюк і сябры 3

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

ЯН МАЛЬЧЫК 9

<http://niva.iig.pl>
redakcja@niva.iig.pl

№ 50 (2587) Год L

Беласток, 11 снежня 2005 г.

Цана 2,00 зл.

Жамчужыны праваслаўя — цэрквы і манастыры — раскіданы па Крымскай зямлі. Яны так у гарадах, як і ў пячорах, скальных гарадках. Цэрквы і саборы цягнуцца Паўднёвым берагам ад Севастопаля праз Форас, Алупку, Ялту, Малы Маяк, Алушту, Судак да Феадосіі...

Крым: незвычайны дом

Кожная дзяржава мае свае шматлікія духоўныя і матэрыяльныя жамчужыны. Адною з такіх жамчужын Украіны з'яўляецца Крым. Крым — незвычайнае месца. Тут спалучаецца прыгожая прырода з цёплым морам і ласкавым сонцам, якое дазваляе ўсім добра адпачыць. Але не толькі па здароўе едуць сюды шматлікія госці. Крым вядомы багатым гістарычным мінулым. Старажытная зямля Таўрыкі стала домам для розных народаў: ваяўнічых кімерыяцаў, скіфаў, таленавітых грэкаў, генуэзцаў, качаўнічых татарцаў. Іх культуры і веравызнанні перамешваліся і ўзаемна ўзбагачаліся. Тут можна пабачыць гістарычныя і культурныя помнікі, а таксама месцы, якія сталі святынямі розных рэлігій: мусульман, іудэяў і хрысціян.

Хрысціянства — рэлігія спалучэння чалавека з Богам, рэлігія любові да Хрыста і Яго навукі паявілася на Крымскай зямлі ў I стагоддзі. Крым адыграў важную ролю ў распаўсюджванні хрысціянства. Увабраўшы ў сябе веру святая зямля Таўрыды перадала яе далей.

Першым у Крым добрую навіну прынёс Апостал Андрэй Першаазваны. Карабель са св. Апосталам прыплыў у Баспор (сённяшні Керч). З Керча св. Андрэй пайшоў у Феадосію (Богам даннай), а пасля праз Паўднёвы бераг пайшоў да Херсанеса.

Займае ён важнае месца ў гісторыі крымскіх хрысціян. Там прыняў святое хрышчэнне кіеўскі князь Уладзімір (сёння на гэтым месцы стаіць магутны, адбудаваны з фінансавай падтрымкай Л. Кучмы, Уладзімірскі сабор).

Гады ўлады хана Узбека (1312-1342) гэта панаванне ісламу як дзяржаўнай рэлігіі Крымскага ханства (1475 г.). Лік праваслаўных святыняў паступова змяншаўся, хрысціянне плацілі дань мусульманскім святарам.

У 1779 г. крымскія хрысціянне пад духоўным кіраўніцтвам архіепіскапа Ігнація пасяліліся ў Прыазоўі, заснавалі новы горад Марыупаль. Пасля далучэння Крыма да Расіі (1783 г.) налічвалася толькі 80 праваслаўных цэркваў.

Актыўнае адраджэнне крымскага хрысціянства пачалося ў сярэдзіне XIX ст. і звязана з асобай архіепіскапа Інакенція. Па яго ініцыятыве зноў пачалі дзейнічаць разваленыя манастыры і цэрквы, між ін-

шым, скіт у Бахчысарай. Намаганнямі архіепіскапа Інакенція Крым стаў сапраўдным рускім Афонам, многія паломнікі і багамолы цягнулі сюды, каб памаліцца і ўбачыць месцы звязаныя з гісторыяй хрысціянства.

З 1917 года пачаўся цяжкі перыяд у гісторыі царквы і Крымскай зямлі — перыяд атэізму, бязбожніцтва, апушташэння людскіх душ і сэрцаў. Пасля гэтага перыяду на Крыме засталася толькі 14 прыходаў.

Новы перыяд пачаўся ў 90-х гадах XX стагоддзя. 22 чэрвеня 1994 года прэзідэнт Украіны даў загад вярнуць культуравую маёмасць рэлігійным арганізацыям. Цэрквы і саборы ды манастыры вярнулі Царкве. Многія з іх былі жажліва разваленыя, так, што патрабавалі хуткага рамонту і рэканструкцыі. Гады атэізму пакінулі след у душах людзей — яны не ведалі як паставіць свечку, згубілі рэлігійную культуру. Веру прыйшлося вывучаць ад пачатку...

Сёння вернікі адбудавалі і рэканструявалі многія святыні, зберагаюць святыя крыніцы і мошчы святых. У Сімферопальскім Свята-Троіцкім жаночым манастыры знаходзіцца мошчы свяціцеля Лукі. Варта таксама пабываць у Кафедральным саборы Аляксандра Неўскага, Кафедральным саборам св.св. Пятра і Паўла, царкве ў гонар святых Канстанціна і Галены.

Жамчужыны праваслаўя — цэрквы і манастыры — раскіданы па Крымскай зямлі. Яны так у гарадах, як і ў пячорах, скальных гарадках. Цэрквы і саборы цягнуцца Паўднёвым берагам ад Севастопаля праз Форас, Алупку, Ялту, Малы Маяк, Алушту, Судак да Феадосіі. Іх узбагачаюць жаночыя і мужчынскія манастыры, крынічкі, прыдарожныя крыжы і руіны старажытных храмаў.

Па дарозе з Сімферополя ў Севастопаль ёсць Бахчысарай, дзе існуе мужчынскі манастыр у гонар Успення Божай Маці. Манастыр выклікае незабыўнае ўражанне, таму што ён знаходзіцца ў скале і адначасова пад скалай. Паяўляецца ўражанне нерэальнасці, але і Божай магутнасці. Крыху меншы, але таксама скальны мужчынскі манастыр знаходзіцца ў Інкермане пад Севастопалем.

Незабыўнае ўражанне выклікаюць „пячорныя гарады”, такія як Мангул, Эскі-Кермен, Вакла, дзе „кожны камень дыхае гісторыяй”. Святая крыніца пры Свята-Кузьма-Дзям'янаўскім манастыры ўсведамляе, што сучаснага свету не можа раўняцца з веліччу і магутнасцю гэтых месц, дзе малітва да Бога не спынялася на працягу многіх стагоддзяў. Сёння зноў гучаць званы ў забытых людзямі, але не Богам, святых кутках Крымскай зямлі.

Тэкст і фота Анны Пятроўскай
P.S. З падзякай айцам Аляксею і Аляксандру з матушкамі.

Пад чорнымі вусамі 2

Яўген ВАПА

Аўтарытарная махіна набірае хуткасці. Значыць, трэба чакаць і ахвяраў. Няма і спакою для замежных журналістаў, акрэдытаваных у Беларусі. У рамках новага закону за свае карэспандэнцыйныя могуць быць пазбаўлены акрэдытацыі і проста выкінутыя. Таму маланкавай колькасці карэспандэнцый пра беларускае сала і аглядаў беларускай дзяржаўнай прэсы можна спадзявацца ў эфіры польскага вясчання...

Па кім б'е зван? 2

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Не разумеюць многія людзі толькі аднаго. Таго, што ў сённяшнім беларускім грамадстве рызыка для ўсіх аднолькавая. Ці ты зацятый апазіцыянер, ці ты — дробны гандляр на рынку, ці ты — старанна дзяржаўны службовец, ці ты — ціхі рахман навуковец. Сутнасць не ў тым, у якім ты статусе, на якой ты працы ці пасадзе. Сутнасць у тым, які ты чалавек...

Кароткая памяць 5

Міхал МІНЦЭВІЧ

У верасні чатырох радных (Марэк Лукашэвіч, Рох Харытон, Аляксандр Галэмбеўскі і Здзіслаў Тваркоўскі) ад Самаўрадавай правіцы „Еднасць” падалі думку, каб Рада Бельскага павета прыняла заяву наконт сітуацыі палякаў у Беларусі, падкрэсліваючы, што няма дыскрымінацыі нацыянальных меншасцей у Бельскім павеце...

Цвёрдыя Тапаркі 8
Аляксей МАРОЗ

Жыхары Тапаркоў не згадзіліся арганізаваць у сябе калгас і ўвесь час гаспадарылі аднаасобна.

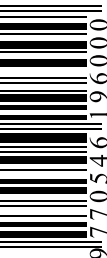
— Тапаркі былі цвёрдай вёскай і людзі ў нас не схачелі ўступаць у калгас, — заяўляе Антон Мрук.

— Пасля вайны гаспадарыць індывідуальна было цяжка. Бывала, што гаспадар не заплаціў падатак і ўжо прыязджаў секвестратар...

Засталіся крыжы 9

Віктар БУРА

У 1970-х гадах у кабінетах высокіх чыноўнікаў нарадзілася ідэя стварэння ў верхнім цячэнні ракі Нарвы штучнага вадаёма. Не зважаючы на пратэсты грамадскай думкі, да зносу былі прыгавораны некалькі вёсак, а разам з імі некалькі соцень сялянскіх гаспадарак. Людзі не мелі іншага выбару і вымушаны былі пакінуць свае родныя гнёзды...

Буйнюк — малады паэт Падляшша

Юрка Буйнюк — наймалодшы сябра Беларускага літаратурнага аб'яднання „Белавежа”. Некалькі месяцаў таму выйшаў яго паэтычны зборнік „Субота ў Малінніках”, дзе прадстаўлены перажыванні лірычнага героя, яго турботы, уласцівыя не кожнай асобе.

— Юра, адкажыце, калі пачалася Ваша прыгода з паэтычнай творчасцю?

— Калі мне было 13-14 гадоў пісаў я вершы, якія заносіў у „Ніву”. Гэта былі такія простыя рыфмаванкі. Цяжка сказаць, што гэта быў літаратурны твор, які меў вялікія вартасці. Проста, дзіцячыя погляды на дзіцячае жыццё.

— А зараджэнне свядомасці пайшло ад бацькоў, ці ў пэўны дзень Вы ўсвядомілі, што з'яўляецеся беларусам і павінны пісаць менавіта на гэтай мове?

— Дзякуй Богу, у мяне вельмі добрыя бацькі, якія, ад майго маленства, уносілі гэты беларускі дух. Заўсёды ў хаце была „Ніва”, заўсёды беларуская літаратура. Настаўнікам па ёй былі беларускія казкі. Калі мне было 8-9 гадоў, любіў я чытаць уголас, для ўсёй сям'і. Зараджэнне свядомасці?.. З дому я вынес яе. Заўсёды беларускі дух быў у нашай хаце.

— Чым для Вас з'яўляецца праца тварэння паэзіі?

— Творчасць — гэта спосаб на жыццё. Гэта выражэнне маіх думак, адлюстраванне майго стану, хвіліны, якія адбываюцца ў гэты час, у гэтым месцы.

— Трымаю ў руках Ваш зборнік паэзіі, які выйшаў 24 чэрвеня бягучага года. Выказваеце ў ім думку, што паэзія нараджаецца тады, калі існуе самота. Ці надалей гэты факт астаецца для Вас актуальным?

— Безумоўна, найлепшыя тэксты паўстаюць у стане самоты. Кажучы шчыра, гэта для мяне актуальная справа. Дзякуючы хвіліне самоты паўстаюць вершы. Не думаю, што чалавек шчаслівы, якому ўсяго хапае, напіша нешта вартаснае, цікавае.

— Значыць, асоба акружаная шматлікімі сябрамі, асоба, якая знайшла каханне, не зможа пісаць вартаснае?

— Напэўна, каханне, сяброўства, ці іншае шчасце ствараюць паэзію. Але я адчуваю сябе творцам тады, калі нешта мяне мучыць, калі ў маёй асобе збіраецца і, пасля гэтага, па-

Аляксей Дзядак і Юрка Буйнюк

яўляецца імпульс. Пасля нагрукі ўсялякіх тэмаў, спраў, праблемаў, клопатаў нараджаецца творчае слова, а пры тым і верш.

— У Вашым зборніку можна знайсці некалькі вершаў з аднолькавай назвай „Наканаванне”. Ці верыце, што яно існуе?

— Напэўна, кожны чалавек мае свой шлях вызначаны Богам-Творцам. Шлях гэты немагчыма змяніць. Тое, што існуем, гэта ўжо наканаванне.

— Значыць, мы не можам да канца ўплываць на тое, што адбудзецца ў нашым жыцці, ці ў людзей навокал нас?

— Чалавек, гэта маленькі пункт на Зямлі. Мае малы ўплыў на існаванне, сваё жыццё. Тая нітка жыцця, якая знаходзіцца ў кожным з нас, яна ад нас не залежыць. Спосаб жыцця змяніць можам, але самі дакладна не ведаем ці доўга нам на канавана быць на Зямлі. Усё жыццё пазнаем людзей, асяроддзе. Іншыя людзі ўплываюць на наша жыццё, існаванне.

— А якіх галін жыцця кранаецца ў сваіх вершах, якая іх тэма?

— Звязаны яны з нейкай душэўнай тэрапіяй, з заспакаеннем маіх патрэб, „выгрузкай” маіх думак, якія нашу ў штодзённым багажы жыцця... А тэмы... розныя, стара-

юся абапірацца на праблемах, якія існуюць на сённяшні дзень, якія актуальныя для мяне і, безумоўна, укладаю ў гэта сэрца. Таксама, як сказаў класік беларускай літаратуры Васіль Быкаў, стараюся пісаць праўду. Самае галоўнае — рабіць гэта ад сэрца. Я стараюся адлюстраваць уласную асобу. Некаторыя робяць закіды, што надта абапіраюся на ўласныя перажыванні, але цяжка пісаць пра перажыванні іншае асобы, пра іншыя штодзённыя рэчы. Пішу аб тым, што на сэрцы...

— Вы, наколькі мне вядома, з'яўляецеся наймалодшым сябрам літаратурнага аб'яднання „Белавежа”. Як пачаўся працэс далучэння Вас да гэтай групы беларускіх пісьменнікаў і паэтаў?

— У кастрычніку 2000 года я распачаў навуку ў Беластоцкім універсітэце, на беларускай філалогіі. Спадарыня прафесар па беларускай літаратуры Галіна Тварановіч заўважыла, што пішу і хаваюся з гэтым. Яна ахіліла мяне сваімі творчымі крыламі, дапамагла мне ў тым, каб я публікаваў свае творы, заапекавалася з творчага боку. Праз тры гады я ўступіў, дзякуючы спадарыні прафесару, у літаратурнае аб'яднанне „Белавежа”.

— Вельмі часта творчыя асобы маюць узоры, якія даюць ім ней-

кае натхненне, каб уваходзіць у творчы працэс. Ці Вы маеце празаікаў ці паэтаў, якія для Вас найбольш даспадобы?

— Цяжка сказаць хто і як паўплываў на маю творчасць. З беларускіх пісьменнікаў вельмі шаную творчасць Васіля Быкава. З паэтаў найлепшым для мяне з'яўляецца Алесь Разанаў. Таксама гэта і малавядомы паэт М. Арол, якога я сабе адкрыў некалькі гадоў таму. Пра яго творчасць вельмі мала ведаем. На універсітэце пра яго нічога не праходзілі, не было ніякіх матэрыялаў. Калі я быў у Беларусі, атрымаў зборнік М. Арла і адкрыў, што гэта асоба вельмі блізкая маім перажыванням. Безумоўна, кожны творца шукае іншых асоб, другіх творцаў, якія яму блізкія, якія з'яўляюцца люстравым перажыванняў творчых роздумаў яго самога. Я таксама маю вельмі блізкіх пісьменнікаў і паэтаў. Чытаю таксама і рускую прозу ды паэзію. Сяргея Есеніна, напрыклад. Люблю больш псіхалагічныя творы. Апошнім часам чытаю Дастаеўскага. Цяжка сказаць, што паўплывала на мой выбар. З польскіх вельмі цаню творчасць Юліяна Тувіма, Адама Асныка. Аснык вельмі ўражліва апісвае свае маладыя перажыванні пра няздзейсненае каханне, пра самоту. Апошнія спадарожнічае кожнаму творцу, паэту, пісьменніку. Без самоты не паўстае гэтая хвіліна, не ствараецца верш. Гэтай самоты шукаю ў пісьменніках, якіх шаную.

— Як Вы бачыце сваю творчасць у будучыні. Ці маеце планы наступных вершаў, ці надалей пішаце і стараецеся ў іх укласці свае перажыванні. Што бачыце ў будучыні?

— Напэўна канкрэтных планаў не маю. Хацелася б яшчэ выдаць зборнік паэзіі. Крыху пішу аповяданні. Цікавіць мяне проза, але яе, пакуль, яшчэ нікому не паказваю. Вершы пішу, яны паўстаюць. Зараз таксама апрацоўваю новыя творы. Думаю, што жанр мяняецца, таму што чалавек даспявае, дараствае. Спадзяюся, што мае вершы будуць больш спелымі, чымсьці ў гэтым вострым зборніку. А пакуль, я вельмі задаволены, што выдадзены востры зборнік, што дробненькі, маленькі след у беларускай літаратуры астаўлю, хаця б на Падляшшы.

— Дзякуй за размову. Жадаю, каб Вашая прыгода з творчасцю была як найбольш узнёслаю.

Гутарыў Аляксей Дзядак

Пра Барадуліна

23 лістапада 2005 года, серада, пяройдзе да гісторыі. Зал на універсітэце, што на вуліцы Лінярскага 1 у Беластоку, быў перапоўнены студэнтамі беларускай філалогіі, але не толькі. Сярод студэнтаў былі русісты ды паланісты. Не цяжка было заўважыць беластоцкіх ліцэістаў, якіх годна прадстаўляла маладая беларуская акцёрка ды паэтка Іаанна Стэльмашук. Ледзь знайшлі мы з Алёшам Дзядакам седзячае месца. Усе чакалі архімайстра слова. Хвіліны доўжыліся, расла няцярпная радасць. Урэшце паявіліся арганізатары сустрэчы, шаноўнае спадарства прафесар Ян Чыквін ды прафе-

сар Галіна Тварановіч, якія прывіталі ўсіх прысутных і архімайстра слова, бацьку беларускай літаратуры, паэта Рыгора Барадуліна. Увайшоў ён памаленьку, з пахіленай ад цяжару мудрасці галавой, сціпла ахопліваючы позіркам прыбылых на сустэчу, якіх прывітаў і засеў на сваім троне. Да Рыгора Барадуліна за вершамі прыходзяць таксама барды: Алесь Камоцкі, якому свайго часу паэт перакладаў біблейскія псалмы, ды папулярны на Беластоцчине Тодар (Зміцер Вайцюшкевіч), які спявае яго прыгожыя, лірычныя вершы. Асабіста паэт слухае кампазітарай класічнай музыкі. Безумоўна, найбольшым магнітным полем паэта з'яўляецца родная Ушаччына, куды часта вяртаецца не толькі думкамі, але і фі-

зічна, прынамсі раз у год. На сваю творчую дарогу паэт увайшоў у асноўным дзякуючы маці, з якой грудзей выстацкага беларускага слова, якое спадарожнічае яму ад калыскі. Цёпла ўспамінае свайго слаўнага земляка Васіля Быкава. Іх сяброўства ў літаратуры было як цэмент, які трымае літаратурную сцяну. Калі пісьменнік памёр, сцяна ўжо не такая трывалая. Пры жыцці Быкава разам выдалі яны паэтычна-мастацкі зборнік „Лісты ў Гельсінкі”. Барадулін напісаў вершы-дзённікі, Быкаў аформіў уласнымі рысункамі — ён жа выпускнік скульптурна-мастацкай школы. Хаця беларускую літаратуру заўчасу пакінуў Максім Багдановіч, надта рана адышоў Ула-

дзімір Караткевіч і адплыў у Стыкс Васіль Быкаў, Рыгор Барадулін верыць у маладое пакаленне беларускіх літаратараў, якім дзверы кватэры архімайстра слова заўсёды адкрыты. Ён дапамагае маладым выдаваць, бо ж няма дастайнейшай падтрымкі як асоба Рыгора Барадуліна!

На шчасце ўдалося мне атрымаць яго свежа выдадзены зборнік паэзіі „Ксты”, да таго меў я шчасце атрымаць аўтограф з рук майстра слова, які моцна паціснуў маю руку і ўсхваляваным голасам сказаў незабыўныя словы: „Пішыце, малады чалавек. Жыве Беларусь!” Гэтая хвіліна была мне асаблівай і напэўна запам'ятаецца назаўжды.

Юрка Буйнюк

Дзень сениёра

Дзень сениёра з'яўляецца цыклическай імпрэзай, якая штогод арганізуецца ў Чаромхаўскім ГОК. Сёлета праходзіла яна 13 лістапада. Арганізатарам была Гмінная ўправа. Як у мінулых гадах, так і зараз публіка не падвяла. Прышлі пенсіянеры з Чаромхі-Станцыі і навакольных вёсак. У сустрэчы ўдзельнічалі старшыня ваяводскага праўлення Саюза польскіх пенсіянераў у Беластоку Ян Каліноўскі з жонкаю, намеснік дырэктара Прадпрыемства чыгуначнага рухомага саставу Ян Куцэвіч ды працаўнік адказны за сацыяльныя справы ў гэтым прадпрыемстве Багдан Арцішэўскі з Беластока, Здзіслаў Чаркоўскі — старшыня прафсаюзнай арганізацыі чыгуначнікаў у Чаромсе, старшыня Рады гміны Ян Купрыцюк, старшыня мясцовага праўлення Саюза польскіх пенсіянераў Юзэф Дубковіч ды ксёндз Марэк Дамброўскі і а. Ежы Пліс — настаяцель Чаромхаўскага прыхода.

З прывітальным словам выступіў войт Міхал Врублеўскі, які прыгадаў традыцыю арганізавання сустрэч з пенсіянерамі і раскажаў аб задачах Гміннага асяродка сацыяльнай дапамогі. Пры асяродку дзейнічае кансультацыйны пункт, у якім два разы ў тыдзень можна пакарыстацца парадамі тэрапеўта. Затым выступілі прадстаўнікі Саюза польскіх пенсіянераў, якія новым членам уручылі прафсаюзныя білеты. Музыканты разам з публікай праспявалі сениёрам „Sto lat!” ды „Многае лета”. Перад пачаткам прысутныя згаварылі малітву. Сталы былі багата застаўлены смакоццем ды напіткамі. Былі тосты з чаркай віна. Ігралі мясцовыя музыканты Радаслаў Верамчук і Роберт Іганскі. А танцавалі ўсе. У перапынках за сталамі ўдзельнікі спявалі. Важакамі ў гэтым майстэрстве аказаліся павунні з вёскі Чаромхі. Забава праходзіла ў мілай і сяброўскай атмасферы. Варта адзначыць, што асноўным спонсарам імпрэзы была фірма „Cargo S.A.”

Уладзімір Сідарук

Перадзапусны беларускі канцэрт

26 лістапада г.г. у Гайнаўскім доме культуры (ГДК) адбыўся трохгадзінны канцэрт. Пачаўся ён з выступлення хору і маладзёжнага ансамбля народных танцаў „Перапёлка”, якія дзейнічаюць у ГДК. Пасля на сцэну выйшаў папулярны мужчынскі хор „Куранты” з Бельска-Падляскага ды вакальна-музычны „Дыалект” з Гайнаўкі. Перапляталіся: то мілагучны звонкі спеў, то віхрыстыя танцы. Прыгожа-прыгожа танцавала „Перапёлка”!

У гэты вечар гасцінна выступілі фальклорныя калектывы „Ойра” і „Бабіна лета”, у прыгожых народных касцюмах, з Пружан (Беларусь). „Ойра” — гэта першанаперш віртуозныя танцоры. За межы артысты бавілі глядачоў цэлую гадзіну і то як! Весялілі і задорнымі жартоўнымі, і лірычнымі частушкамі. (мох)

Патрэбная на Гайнаўшчыне

Фота АЛЯКСЕЯ МАРОЗА

Узнагароды з рук дырэктар Крыстыны Грабоўскай (справа) атрымалі бібліятэкары Ірэна Пракапюк (пасярэдзіне) і Ала Мароз

На юбілейных святкаваннях пяцідзесяцігоддзя дзейнасці Педагагічнай бібліятэкі ў Гайнаўцы, якія праходзілі 2 снежня ў Музеі і асяродку беларускай культуры, сабраліся дырэктары школ, бібліятэкары і кіраўнікі культурных устаноў горада. Сярод сабраных прысутны былі намеснік старасты Гайнаўскага павета Ежы Сірак і бурмістр горада Анатоль Ахрыцюк, якія асабіста падзякавалі бібліятэкарам за іх працу ў карысць адукацыі насельніцтва. Пасля некалькіх спробаў ліквідацыі педагагічных бібліятэк, якія з'яўляюцца філіяламі Цэнтра адукацыі настаўнікаў у Беластоку, а ў гэтым ліку і гайнаўскай установы, кіраўнікі павета і горада звярталі ўвагу на патрэбу дзейнасці Педагагічнай бібліятэкі на тэрыторыі Гайнаўскага павета. Іншыя выступаючыя госці пералічвалі козыры гайнаўскай бібліятэкі, якая працуе дзеля настаўнікаў, студэнтаў педагагічных спецыяльнасцей, працаўнікоў культурных устаноў і прапануе карыстацца сваімі фондамі на месцы ўсім жыхарам Гайнаўскага павета.

Дырэктар Цэнтра адукацыі настаўнікаў у Беластоку Крыстына Грабоўска, якая адкрыла мерапрыемства, падзякавала за працу бібліятэкарам-пенсіянерам і ўручыла ім ганаровыя граматы. Узнагароды за сваю працу з яе рук атрымалі сённяшнія працаўнікі гайнаўскай бібліятэкі Ірэна Пракапюк і Ала Ма-

роз. Дырэктар станоўча ацаніла дзейнасць гайнаўскай установы, якая ў хуткім часе за еўрасаюзныя сродкі атрымае камп'ютэры. Будзе ў ёй наладжаны мультымедыяльны інфармацыйны цэнтр.

Кіраўнік Педагагічнай бібліятэкі Ірэна Пракапюк прадставіла гісторыю дзейнасці сваёй установы, якая на працягу пяцідзесяці гадоў была падпарадкаваная розным уладам. У снежні 1955 года 467 кніжак новазаснаванай Павятовай педагагічнай бібліятэкі змесцілася ў адной шафе, якая знаходзілася ў памяшканні Асветнага аддзялення ў Гайнаўцы. У 1958 годзе бібліятэка была перанесена ў наняты пакой у прыватнай кватэры і толькі ў 1962 годзе атрымала яна вялікае памяшканне ў новабудаваным Доме настаўніка, дзе знаходзіцца па сённяшні дзень. У Гайнаўскай педагагічнай бібліятэцы знаходзіцца зараз больш за 27 тысяч кніжак, паўтары тысячы часопісаў у абложках і звыш 1 600 рознародных дапаможнікаў для выкарыстання ў працы з тэлевізарамі, магнітафонамі і камп'ютэрамі. У ліку 57 часопісаў, якія пастаянна папаўняюць бібліятэчныя фонды, выдатную большасць састаўляюць часопісы з педагагічным ухілам. Цяпер бібліятэку наведвае больш за 800 чытачоў, у тым ліку каля 500 настаўнікаў, што складае каля 70% педагагічных кадраў Гайнаўскага павета. Педагагічная бібліятэка ахоплівае

сваёй апекай 23 школьныя бібліятэкі на тэрыторыі Гайнаўскага павета і на просьбу настаўнікаў арганізуе бібліятэчныя ўрокі.

Сярод кніжак ёсць крыху метадычных матэрыялаў на беларускай мове, беларускай класіцы і твораў сучасных беларускіх пісьменнікаў. У чытальным зале можна карыстацца „Нівай” і „Часопісам”, а самае вялікае зацікаўленне выклікае Беларускае пра жыццё беларусаў Беластоцшыны. На выстаўках, якія ладзяцца ў бібліятэцы, паказваліся здымкі з жыцця беларусаў Гайнаўшчыны, якіх аўтарамі з'яўляюцца настаўнікі Уладзіслаў Завадскі і Славамір Кулік, а некалькі разоў свае працы прэзентаваў беларускі мастак Віктар Кабац. Гайнаўскі мастак у мінулым праектаваў абсталяванне для чытальнага зала, быў пачынальнікам дзейнасці „Малой галерэі” ў педагагічнай бібліятэцы і памагаў ладзіць выстаўкі. Нядаўна запрапанавалі ён перадаць у бібліятэку частку сваіх беларускіх кніжак і зрабіць у ёй беларускі куточак, што было станоўча ацэнена. Зараз настаўнікі беларускай мовы Гайнаўскага белліцця з'яўляюцца самымі частымі наведвальнікамі бібліятэкі і карыстаюцца разнароднымі педагагічнымі матэрыяламі. Метадычны кансультант беларускай мовы Іаланта Грыгарук, якая з'яўляецца штатным працаўніком ЦАН, будзе магла ладзіць у гайнаўскай бібліятэцы метадычныя сустрэчы для настаўнікаў беларускай мовы.

— Мы служым дапамогай настаўнікам у працэсе адукацыі вучняў, самаадукацыі і дасканалення кваліфікацыі. Арганізуем варштаты і адукацыйныя сустрэчы. Настаўнікі пазычаюць кніжкі, каб вырашыць у школах разнародныя педагагічныя і выхаваўчыя праблемы. Карыстаючыся нашымі фондамі стараюцца яны разнародна весці заняткі, пішуць аўтарскія праграмы, рыхтуюць школьныя мерапрыемствы і арганізуюць конкурсы. Многа асоб карыстаецца нашымі матэрыяламі на месцы, — паінфармавала кіраўнік Ірэна Пракапюк.

За захаваннем філіяльных педагагічных бібліятэк выказаўся шматгадовы дырэктар Педагагічнай бібліятэкі ў Беластоку Ян Зенюк. Рассакрэціў ён планы ліквідацыі філіяльных бібліятэк, якія ўзніклі ў 2003 годзе і сёлета ў Маршалкоўскай управе ў Беластоку, у рамках пошуку апшчаднасцей, але пасля былі спынены. Дырэктар Вармінска-Мазурскай ваяводскай педагагічнай бібліятэкі ў Ольштыне Сільвія Чахароўска звяртала ўвагу на патрэбу захавання педагагічных бібліятэк на ўзроўні паветаў. Падтрымалі яе іншыя госці мерапрыемства, а адна з іх рашуча заявіла: „Педагагічная бібліятэка ў Гайнаўцы мусіць быць”.

Урачыстасць у Музеі закончылася беларускімі песнямі і банкетам. Калектыву „Знічка” Гайнаўскага белліцця выступіў з фальклорнымі і эстраднымі творамі, якія папоўніліся польскімі песнямі ў выкананні салістак. На завяршэнне мерапрыемства яго ўдзельнікі наведлі памяшканні бібліятэкі і пазнаёміліся з выстаўкай прысвечанай гісторыі дзейнасці гэтай установы.

Аляксей МАРОЗ

Фота АЛЯКСЕЯ МАРОЗА

За працу ў карысць настаўнікаў дзякавалі юбілярам дырэктары школ і бібліятэкары

Экуменія і ўзнагароды

Члены хрысціянскага экуменічнага таварыства „Oikumene” за сваю дзейнасць былі ўшанаваны дзяржаўнымі ўзнагародамі. Аляксандра Шавэла-Навацкая (старшыня) — кавалерскім, Віктар Швед (член уравы) — афіцэрскім, Вольга Рыгаровіч — афіцэрскім крыжамі Ордэна Адраджэння Польшчы, Галіна Грык (намесніца старшыні), Барбара Сідарук, Ірэна Трашчотка і а. Ян Ярашук з Міхалова — залатымі крыжамі заслугі. Лаўрэатам адзнакі ўручыў у Цэнтры Праваслаўнай культуры ваявода Ежы Паўяновіч.

Таварыства „Oikumene” зарэгістравана было ў 2000 г., аднак пачаткі экуменічнай дзейнасці значна ранейшыя. Сягаюць яны 1994 г., калі першы раз нарадзілася ідэя сарганізавання экуменічнага канцэрта ў час Тыдня малітваў за аднасць хрысціян пад уплывам закліку папы Яна Паўла II „крышыць перашкоды і этнічныя, і культурныя, і рэлігійныя бар’еры”. Узнік тады „Грамадскі камітэт-ініцыятар экуменічнага канцэрта”, у які ўвашло некалькі асоб, а старшынёй яго стала Аляксандра Шавэла-Навацкая. Канцэрт адбыўся ў Беластоцкай філармоніі 6 сакавіка 1994 г. Меў ён на мэце з’яднанне людзей розных веравызнанняў і светапогляду. Музыка, паэзія і мастацтва аўтараў розных канфесій і рознага часу таксама ядналі штогадовыя экуменічныя сустрэчы. Таварыства, пашыраючы абсяг свае дзейнасці ў галіне практычнага экуменізму, арганізавала разам з Падляшскай бібліятэкай гістарычна-экуменічныя сустрэчы „Экуменізм у яднаючайся Еўропе”, разам з Беластоцкім універсітэтам — „Нашы суседзі — Украіна”, з Біблейскім таварыствам — прамоцыю новых перакладаў Святога Пісання, Біблейскія вечарыны. Супрацоўнічае з экуменічнымі цэнтрамі, удзельнічала ў сесіях Студыі праваслаўнай тэалогіі Варшаўскага універсітэта, Хрыс-

Аляксандра Шавэла-Навацкая, Віктар Швед, Галіна Грык

ціянскай тэалагічнай акадэміі, вяла карэспандэнцыю з Экуменічным інстытутам Каталіцкага люблінскага універсітэта. Члены таварыства арганізуюць таксама паломніцтвы, малітоўныя спатканні, удзельнічаюць у сустрэчах арганізаваных іншымі супольнасцямі — былі м.інш. з візітам у Стамбуле ў экуменічнага патрыярха Варфаламея I. Арганізуюць рэлігійныя і малітоўныя сустрэчы ў арыштах і турмах, несучы сучаснае і паэтычнае слова.

Таварыства суарганізавала тры навуковыя канферэнцыі, м.інш. „Беласток — прыязны горад. Нацыянальныя і канфесійныя меншасці ў гісторыі Падляшскай зямлі”. Тэма спасылалася на найлепшы час Рэчы Паспалітай Абодвух Народаў XVI і XVII стагоддзяў. Вынікам канферэнцыі з’яўляецца кніга — збор выступленняў. Старшыня Таварыства Аляксандра Шавэла-Навацкая не толькі ініцыятарка і рэалізатарка экуменічных спатканняў, але і аўтарка тамоў экуменічнай паэзіі — „Przesłanie”, „Harmonia psalmu”

(у польска-ўкраінскай версіі) ды „Supraskiej duszy śpiewanie” (у перакладзе Віктара Шведа „Супраскай душы п’янке”). Экуменічная дзейнасць таварыства апіраецца на супрацоўніцтва з іншымі арганізацыямі — Радай каталіцкіх рухаў, цэрквамі пратэстанцкіх канфесій, а таксама прадстаўнікамі іншых абшчын.

Шкада, што ўшанаванне дзеячаў экуменічнага руху, іх нерэкламаванай ды неацэннай працы не спалучылася з большым агучэннем таго факта. Неяк выпадкова, пасля даклада ў Цэнтры праваслаўнай культуры (на якія прыходзіць шмат слухачоў), наступіла ўзнагароджанне ордэнамі і крыжамі (пасля пераносу мерапрыемства з 10 гадзіны на 18). Слушна было б сарганізаваць нейкую адмысловую ўрачыстасць, з канцэртамі, у аддзяку гэтым ціхім хрысціянам, якія аддаюць столькі сэрца, ангажаванасці і часу для прапаведвання ідэі экуменізму, не заўжды папулярнай у нашым беластоцкім старонні.

Міра Лукша

З Бельшчыны

Бельскі павет супрацоўнічае з Беларуссю

У кастрычніку 2005 года Рада павета ў Бельску-Падляшскім прыняла пастанову пра супрацоўніцтва са Смаргонскім Раённым выканаўчым камітэтам у Беларусі. Гэты суб’ект задавальняе патрабаванні тэрытарыяльнага абсягу і крытэрыі суседства праграмы Суседства Польшча — Беларусь — Украіна Interreg.

Згодна патрабаванням згаданай праграмы, акцэсійныя заяўкі трэба падаваць самастойна або ў партнёрстве; партнёрства дае дадатковыя балы для ацэнкі праекта. Бельскі павет у рамках апошняга набору склаў дзве заяўкі да праграмы Суседства Польшча — Беларусь — Украіна: „Інтэграцыя мясцовай камунікацыйнай сістэмы з трансгранічнымі дарогамі шляхам мадэрнізацыі павятовай дарогі на адрэзку Вышкі — Межвін — Алендзке” і „Паправа даступнасці абшараў памежжа шляхам мадэрнізацыі павятовай дарогі на адрэзку Паплавы — Алексін”. Удзел Смаргонскага раёна, нават без фінан-

савага паю, узбуйніць шансы выбару тых праектаў для рэалізацыі.

Прадстаўнікі Смаргоншчыны будучы удзельнічаць у названых праектах у якасці назіральнікаў з мэтай прыдбання спрактыкаванасці ў хадайніцтве за сродкамі ад праграмы Interreg, а таксама дзеля азнаямлення з тэхналогіяй дарожнага будаўніцтва ў Бельскім павеце.

Прыняцце згаданай пастановы пасадзейнічае таксама двухбаковаму супрацоўніцтву ў іншых істотных для прагрэсу ўзаемных добрасуседскіх адносін галінах, — мяркуюць бельскія павятовыя радныя.

Кароткая памяць

У верасні чатырох радных (Марэк Лукашэвіч, Рох Харытон, Аляксандр Галэмбеўскі і Здзіслаў Тваркоўскі) ад Самаўрадавай правіцы „Еднасць” падалі думку, каб Рада Бельскага павета прыняла заяву наконт сітуацыі палякаў у Беларусі, падкрэсліваючы, што няма дыскрымінацыі нацыянальных меншасцей у Бельскім павеце. Аўтары пішуць м.інш. „Ustawodawstwo Rzeczypospolitej nie dyskryminuje mniejszości narodowych, a ordynacja wyborcza stawia ich na równi z innymi obywatelami Polski. (...) Przy wsparciu swojej

reprezentacji w Parlamencie, a także Sejmiku Województwa Podlaskiego nie można mówić o dyskryminacji mniejszości narodowych w Powiecie Bielskim, a wręcz o ich promowaniu. (...) Rada Powiatu w Bielsku Podlaskim wzywa władze Białorusi do zaprzestania prześladowań Polaków upatrując w ten sposób jedyny właściwy kierunek rozwoju i współpracy dwóch sąsiednich państw cywilizowanej Europy”. У гэтым месцы трэба прыгадаць, што ў мінулай кадэнцыі, калі Радай правілі тыя ж правыя, двум радным ад беларускай меншасці „дывілізаваныя еўрапейцы” не дазвалялі працаваць у камісіях Рады.

Камісія асветы ў выніку галасавання (тры галасы за адхіленне прапановы, нуль супраць адхілення і тры ўстрыманыя галасы) запрапанавала не выносіць на парадак дня згаданага праекта заявы Рады Бельскага павета наконт рэпрэсавання палякаў у Беларусі. Гэтак жа да прапановы аднеслася і Управа павета. На сесіі, што адбылася 27 кастрычніка, Рада нават не кранала гэтай справы, апрача аўтараў прапановы, якія ў апошнім пункце „Справы розныя” выказалі сваё незадавальненне.

Міхал Мінцэвіч

Штрафуюць

28 кастрычніка наведаў я рэдакцыю „Нівы”. Прыехаў на аўтамабілі з сябрам-аднавяскоўцам. Калега знаходзіўся ўпершыню ў гэтым квартале горада ды не ўзяў свядомасці, што знаходзіцца ў зоне платнай паркоўкі. Пакуль я здаў допісы, а калега выпіў гарбаты не прайшло паўгадзіны. Калі мы падаліся дамоў, дык прыкмецілі за ачышчальнікам лававога шкла дзве картачкі. Адна з іх інфармавала, што мы „дапусціліся злачынства” і належыцца штраф 35 зл. за неаплачаную стаянку. Прабавалі растлумачыць недаразуменне ў Сектары кантролю і зоны платнай паркоўкі, што на вуліцы Складовай 11. Прад’явіў я канторшчыцы дакументы аб сваёй інваліднасці. Панюся стаяла на сваім — трэба плаціць і канец! Паслаў я просьбу прэзідэнту горада Беластока Рышарду Туру, каб адпусціў віну для інвалідаў (шафёр таксама з’яўляецца інвалідам II групы). У адказе намесніка прэзідэнта Беластока чытаем: „W odpowiedzi na Pana podanie w sprawie umorzenia należności za parkowanie (...) proponuję ratulną spłatę należności w kwocie 36,20 zł (...) w rozłożeniu na dwie równe miesięczne raty (...). Ponadto informuję, iż karta parkingowa osoby niepełnosprawnej przysługuje osobie, która w związku z ograniczoną sprawnością ruchową ma problemy w poruszaniu się. Osobie, która posiada w/w dokument, przysługuje stawka zerowa”. Далей паведамлялася, што такую карту можна атрымаць у старостве ў Гайнаўцы, прад’яўляючы пастанову аб інваліднасці, адну фатаграфію і заплаціць 25 зл.

Уладзімір Сідарук

Аб язныя крамы

На Усходняй сцяне каб не аб’язныя крамы, дык многім людзям, пераважна пенсіянерам, вельмі цяжка было б пражыць, бо ў горад няма на чым дабрацца з-за ліквідацыі чыгункі ды абмежавання курсаў аўтобусаў ПКС. Але не ў тым справа. Гэтыя крамы працуюць па-рознаму. Уласнікам крамы, якая абслугоўвае вёску Бялікі, з’яўляецца Вера Кірылюк з Гайнаўкі. Крама гэтая пастаўляе печыва з уласнай пякарні ў Нарве. Але хлеб часта бывае „адсвежаны”. Хаця ён ужо і патраціў сваю вартасць, то ніколі не бывае ні на адзін грош таннейшы. 21 лістапада купіў я ў гэтай краме газіраваны напітак „Лемон”, якога, як пазней аказалася, тэрмін прыгоднасці закончыўся 25.10.2005 г. Калі 23 лістапада я папрасіў такі ж напітак і прыгледзеўся на дату яго прыгоднасці, дык таксама аказалася, што ён ужо пратэрмінаваны на чатыры тыдні. Тут варты прыгадаць, што ў згаданай краме высокія цэны харчовых прадуктаў, напрыклад, кілаграм цукру каштуе 3,80 зл. Калі ў нашай краіне ўвольнілі цэны прадуктаў, то Дзяржаўная гандлёвая інспекцыя не мае чаго рабіць, бо да цэнаў не прычэпіцца, а тыя аб’язныя крамы вырабляюць што хочучы з вясковымі пенсіянерамі, бо яны вымушаны ў іх купляць неабходны тавар.

Мікалай Лук’янюк

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

Зорка

ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ І МОЛАДЗІ

Гражынка і Грак

— 4 —

— Не магу ўжо сцярапець, як мяне Маня цягае да дошкі на кожнай матэматыцы, — заенчала Гражынка над сшыткам і адсунула яго як найдалей ад сябе на пісьмовым сталё, па-за пляму святла ад начной лямпы. Было ўжо позна, усе спалі, а дзяўчынка прабавала рашаць задачы.

— Гэта ж зусім простыя задачы, — заглянуў у сшытак Грак. — А ў сшытку практыкаванняў дык зусім як для невукаў...

— Ты хоць мяне не дабівай! — крыкнула Гражынка. — Справа тут не ў задачах, а ў несправядлівасці. Як падумаю пра Маню, дык так галава пачынае мне балець. А на ўроку дык цёмна мне перад вачамі робіцца. А яна ўсё мяне бярэ пад дошку, і толькі чакае, каб я памылілася. Яхідна смяецца: „Не ве-е-е-едаеш! Памылілася! А вось табе палка!” Над іншымі так не здэкуецца, над сваімі ўлюбёнкамі. Над Элкай, Іркай... Калі нават не ведаюць чагосьці, дык ім палкі не паставіць.

— Супакойся, Гражынка, бо ж зусім захварэш. Замест выпадка, дык гарбееш тут над кніжкай... Пакладзі яе пад падушку, веды ноччу ўвойдуць у галаву, устанеш у шэсць, пераглянеш... А я падумаю, што тут з тою вайшай Маняй зрабіць. Яна, здаецца, такая вопытная настаўніца, столькі год працуе ў школе...

— Цікава, як тыя веды ў галаву прасякнуць! — горка ўсмінулася Гражынка. — Праўда, такі спосаб прымянялі калісьці мая мама і тата...

$$\left(\frac{a}{b}\right)^n = \frac{a^n}{b^n}$$

$$a^0 = 1 \quad (a \neq 0)$$

Раніцай Гражынка, гадзіну да ад'езду школьнага аўтобуса, хутка рашыла ўсе задачы. Хацела бегчы, ды Грак не пусціў:

— А сняданак? Матэматыка другі ўрок, дык таму табе галава баліць, бо ж не еўшы. Цёмна ад таго табе ў вачах робіцца.

— Цікава, што зрабіў Грак, стары чарадзей, нашай Мані, — думала Гражынка, гледзячы на настаўніцу на ўроку матэматыкі. — Нейкая яна сёння мілая, ветлівая, і... прыгожая.

„Ты мяне над крыніцаю называў чараўніцаю...” — паціхеньку мармытала матэматычка, выводзячы ў дзённіку адну за адной пяцёркі.

Міра Лукша

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

I „ц” клас гімназіі ў Комплексе школ н-р 3 у Бельску-Падляшкім з настаўніцай Валянцінай Бабулевіч

І шавец, і жнец...

У I „ц” класе больш за трыццаць гімназістаў.

Здзівіла мяне ўвага і засяроджанасць, з якой прывіталі мяне маладыя сябры. Гэта быў знак, што я папала ў надзейны і цікавы клас (выхавацель — настаўнік інфарматыкі Дарак Мікуліч).

Наша сустрэча пацвердзіла прадчуванні. Ужо напачатку я пачула, што ўвесь клас падпісваецца на „Зорку”. Але не ў тым справа — гімназісты самастойна чытаюць тэксты. Таксама ў „Ніве”. Як выявілася, найбольш цікавілі іх артыкулы пра новага патрона бельскай „тройкі” — Яраслава Кастыцэвіча. У час сустрэчы мы працягвалі тэму, кан-

крэтна, гімназісты выказалі свой погляд на значэнне патрона. Яраслаў Кастыцэвіч — як адзначалі ўсе — для іх узор беларуса! У класе многа індывідуалістаў. Завадатарамі тут хлопцы — яны першыя і ў навуцы, і ў танцах! Вось, Давід Яблуншэўскі, лаўрэат матэматычнага конкурсу „Кангур”. Гжэсь Лаўранюк і Давід Лукашэвіч танцуюць у школьным калектыве „Світанак”.

— А я хачу яшчэ прадставіць Кубу Саснюка, — адзначае настаўніца Валянціна Бабулевіч, — гэты хлапец заўсёды размаўляе са мной па-беларуску. Не толькі на ўроках беларускай мовы.

З нашымі сябрамі пазнаёмімся шырэй у „Галерэі „Зоркі””. А зараз прывядзем некаторыя выказванні на тэму новага патрона школы.

Якуб Саснюк: — Яраслаў Кастыцэвіч быў добрым дырэктарам і педагогам, заснавальнікам беларускай гімназіі. Яго шанавалі і любілі. Ён трымаў у школе вайсковую дысцыпліну.

Ева Шымчук: — Мудры і добры чалавек, таксама як яго продкі — свяшчэннікі. Вучні і бацькі цанілі атмасферу, якую дырэктар Кастыцэвіч стварыў у школе. Я рада, што Яраслаў Кастыцэвіч — патрон маёй школы.

Давід Яблуншэўскі: — Ён стварыў жыццёвы шанец дзецям беларускай нацыянальнасці. Ён быў бацькам беларускай асветы.

ЗОРКА

Вершы Віктара Шведа

У магазіне

Дачушка, нібыта ўжо панна,
У шыкоўным магазіне французскім,
Прымервае надта спантанна
Толькі самыя чорныя блузкі.

Прыглядаецца гэтаму маці
І становіцца ёй цікава:

— А можа мроіцца дзіцяці,
Што памрэ нехта з нас неўзабаве?

Крывацёкі

На абароннай падрыхтоўкі ўроку
Настайнік запытаўся Люду:
— Якія грозныя больш крывацёкі,
Вонкавыя, ці ўнутраныя будуць?

— Унутраныя, — цвердзіць вучаніца, —
Гэта беручы на розум тонкі: —
Бінтаваць цяжэй унутраныя быццам,
Ад крывацёкаў тых, што звонку.

На экзамене

На экзамене экзамінатар
Аказаўся не надта салодкі:
— У адказах вады так багата,
Што баюся ўжо нейкай паводкі.

Вучань хоча выясніць праблему,
Каб з ацэнкай гэтай не мірыцца.
— Наша надта багатая тэма,
Як рака пайнаводная быццам.

Тры Паўліны і Паўл

Паўл з насмешкай апавядаў сябрам пра свае раманы.

— А ведаеш, — прызнаўся аднойчы яму найлепшы сябра Радаслаў, — мне падабаецца тая Паўліна Ш.

Радаслаў не ведаў пра схільнаці Паўла і як добры дурань стаў прасіць у яго дапамогі:

— Толькі ты, братка, можаш мне дапамагчы наладзіць з ёй спатканне.

— Ы-ы-ы, ты хочаш з ёй „круціць”, — Паўл стаў адводзіць калегу ад намеру. — Яна, ведаеш, такая шалёная...

— Нічога, — сказаў Радаслаў, — я таксама шалёны. Я ўсё абдумаў. У мяне вось план. Уся надзея на цябе, сябра.

— Прычым тут я? — запёрся Паўл. Ён адчуў, што ў сэрцы абуджаецца зайздасць.

— Ведаеш, патрэбная мне твая гітара.

— Дык хто табе патрэбны: — абурўся Паўл, — я, ці мая гітара?

— Ну, вы, значыць, і ты, і твая гітара.

Радаслаў доўга апавядаў пра свае намеры. Рамантычны спектакль меў здзейсніцца на аўтобусным прыпынку, адкуль кожны дзень дабіралася дахаты Паўліна Ш.

— Я стану перад ёй на калені і заспяваю, а ты будзеш іграць на гітары. Разумееш?

— Якую песню?

— Напрыклад, „Зорку Венеру"! А пасля папрашу ў яе, каб „хадзіла” са мной.

Паўл доўга выкручваўся, аднак, згадзіўся. Ён быў цікавы эфекту.

Вечарам, пасля тэатральнага гуртка, згодна з планам яны сустрэліся на аўтобусным прыпынку.

— О, тэсць! — кінула як заўсёды вясёлая Паўліна Ш. Разам з ёй прыйшла Марта. Дзяўчаты шчабяталі быццам жаўранкі. Яны вельмі здзівіліся, калі Радаслаў стаў на калені, а побач яго Паўл з гітарай.

— Зорка Венееера ўзышла над зямлёю... — пачаў спяваць закаханы. У яго бок заглядзеліся пасажыры на прыпынку. Многія смяяліся. Але Радаслаў глядзеў у неба, быццам глушэц у час такавання, без аглядкі на свет, праспяваў сваю арыю.

Раптам, як з-пад зямлі, з’явіўся сабака-дварняк і стаў разам выць...

— Помніш калі я спаткаўўў... — гучэла ўжо на два галасы і гітару. На прыпынку людзі аж трэсліся ад смеху. Паўл першы ачунаў. Ён кінуўся ратаваць аўтарытэт калегі і гітарай стаў адганяць сабаку.

Тым часам Паўліна Ш. і Марта сядзелі ўжо ў сваім аўтобусе і праз акно глядзелі на дзіўнае шоу.

— Файны той Радзік, — сказала пасля Паўліна Ш.

(працяг будзе)

АРАБІНКА

Фота МАРКА МАРОЗА

Галерэя „Зоркі”

Анна Грыгарук (Гайнаўка)

Сярэдняя ацэнка на пасведчанні — 4,5.

Мая мянушка — не маю ніякай мянушкі, сябры клічуць мяне Аня, Анка. Брат часам заве мяне Гандзюляй.

У жыцці хачу стаць, чаму — добрым чалавекам, гэта галоўнае. А па прафесіі хачу быць журналісткай і працаваць на радыё. Гэта марыцца мне адкуль я наведала, меўшы два гады, будынак Беластоцкага радыё і ўчула як працавала пані Барбара Цірук.

У сяброў цаню — шчырасць (аднак трохкі абмежаваную...), гумар, розум.

Не люблю — тых, якія не любяць мяне; людзей, якія не ша-

нуюць уласных каранёў. Таксама сцяраецца не магу папяроснага „паху”.

Па-беларуску размаўляю — з бацькамі, братам, некаторымі настаўнікамі (не толькі тымі, якія займаюцца навучаннем беларускай мовы), старэйшымі людзьмі, сябрамі з класа, ліцэя і... Паўлінкай.

Мой любімы гурт — „ZET”, „RI-MА”, Harry Sad, а таксама ўсё што спяваюць Тодар (Зміцер Вайцюшкевіч) і Віктар Шалкевіч.

Каля свайго дому пасаджу — нешта такое, каб прыгожа пахла, цудоўна выглядала і не трэба было гэтага паліваць, палоць, падрэзваць і г.д.

Муха і камар

На ляжайцы, на лучыне,
На дванацатай цагліне
Камар муху цалаваў,
З ёй жаніцца абяцаў.
Муха камару на вуха
Зашаптала, весялуха:

— Не, спачатку шлюбаванне,
Потым уволю цалаванне!

Мікалай Лук’янюк

Аб’екты ў ПШ н-р 4 у Беластоку

Чапля і бусел

Чапля з буслам сябравала,
У госці яго запрашала:
— Прыйдзі ў госці, мой браточак,
На зялёныя лужочак.
Там мы разам загасцюем,
Цэлы тыдзень пабалюем.
Пакуль у вырай паляцець,
Варта ніці, есці, пець...

Мікалай Лук’янюк

Польска-беларуская крыжаванка № 50

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут рызыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку № 46: Фан, балада, дама, міна, зрок, сорт, гукі, ява, курачка, мурашка, порт, тамат, персана, Ева, лес, кон, тор, чало, сайт. Сям’я, дамова, печ, ліра, п’еса, фант, мор, Ада, курс, на, гурток, бура, Ной, каштан, дзічка, чар, камета, мора, авой, мак, старт.

Узнагароды, **каляровыя алоўкі**, выйгралі: **Паўліна Лук’янюк**, **Юліта Кананюк** з Нарвы, **Матэвуш Ляўчук**, **Рыгор Сцепанюк** з Новага Корніна. Віншуем!

Muzyka	▶		▼		Koral	▶		Przewijanie
▼	Szafa	Zdanie		Górka	▼	Dźwięk	Fałda	▼
		Sęk					Imię chińskie	
	Saga	▶		▼		Ała	▼	
	Wzór	▶				Bas	▶	
	Stateczek	▶				▼		
	Otawa	Imię	Skarb	▶			Imię	
▶					Strona internetowa	▶		

Тапаркі былі цвёрдай вёскай

Жыхары Тапаркоў (Кляшчэлеўская гміна) не паверылі агітатарам, якія ў пяцідзсятых гадах намаўлялі ўступаць у калгас і не рашыліся на калектыўнае гаспадаранне. Можна і таму сацыялістычныя ўлады ажно да сямідзсятых гадоў не правялі ў вёсцы камасацыі. Гаспадарка на цараспалосіцы тармазіла прымяненне сучасных метадаў вырошчвання расліннасці і абмяжоўвала даход з сельскагаспадарчай прадукцыі. У суседніх Саках, дзе амаль палову жыхароў састаўлялі палякі, ужо ў міжваенны перыяд была ліквідавана цараспалосіца і многія гаспадары перабраліся з вёскі на хутары. У шасцідзсятых гадах з-за раздраблення палеткаў не было ў Тапарках магчымасці арганізаваць сельскагаспадарчай суполкі, а прызначаныя вёсцы трактары і машыны былі перададзены суполцы ў Саках.

Падпарадкаваліся немцам

Побач Тапаркоў было многа пралескаў, якімі можна было дабрацца ў Белавежскую пушчу. У час другой сусветнай вайны ў вёску прыходзілі партызаны, а пасля вайны заходзілі вайсковыя, якія змагаліся супраць народнай улады, і звычайныя бандыты. Ад ваеннага мінулага засталіся сумныя ўспаміны, якія старэйшыя жыхары перадаюць сваім дзецям.

— Калі ў Тапаркі прыбылі немцы, маладыя дзяўчаты пачалі хавацца за вёскай. Бачылі іх нямецкія жаўнеры, якія акружылі сяло ў пошуках рускіх салдат, але не чапалі. Быў перыяд, што па 8-10 асоб бралі з Тапаркоў на працу ў Германію, а некаторыя працавалі для немцаў на месцы, — успамінае Анна Баран.

Паводле ўказу немцаў у жыхароў Тапаркоў забралі жорны, каб без дазволу не малолі збожжа.

— Нам удалося захаваць жорны схаваныя ў саломе. Крадком мы карысталіся імі і малолі збожжа на свае патрэбы, — расказвае Анна Баран. — Калі мы здалі немцам адну свінню, нам дазволілі закалоць другую. Аднак здаралася, што людзі калолі свіней без дазволу. Пазней у нашым доме схавалі мяса пад ложка, бо свінню закалолі мы без дазволу, і ледзь не здарылася трагедыя. Памятаю, як прыйшоў у нашу хату нямецкі салдат з сабакам, каб спраўдзіць, ці мы нічога не схавалі. Гасподзь нам дапамог, бо гэты ж сабака не пачуў мяса.

У час вайны здарылася, што ў Тапаркі заехалі немцы для праверкі прысутнасці жыхароў. Якраз тады ў вёсцы працавалі жыды-сталары. Пачалі яны ўцякаць і двух іх забілі. Толькі аднаму ўдалося ўцячы ў лес. Пасля гэтага здарэння ўсіх жыхароў вёскі сабралі на вуліцы, моцна напалохалі і загадалі інфармаваць пра партызан.

— Немцам заўсёды трэба было гаварыць праўду і дастасоўвацца да іх загадаў. Калі адну дзяўчыну выслалі на працу ў Германію і па дарозе на працу яна ўцякла і схавалася, на допыты забралі яе бацькоў. Маці адпусцілі дамоў, а бацька загінуў, — успамінае Анна Баран. — Пры саветах і немцах у Тапарках дзейнічала школа. Хіба ў час нямецкай акупацыі вучыліся мы па-беларуску.

Анна Баран (справа) вучылася ў Саках і Тапарках

Дапамога партызанам

У пачатку вайны за харчаваннем у Тапаркі заходзілі партызаны і людзі ім дапамагалі. Пасля немцы атрымалі інфармацыю, што жыхар нашай вёскі дапамагае людзям з лесу. Знайшлі гэтага чалавека ў Малінніках і забілі. З той пары людзі сталі баяцца карміць партызан. Здаралася, што ў вёску за харчаваннем прыходзілі людзі высланыя немцамі, але іх распазнавалі.

— Пасля вайны ў нашу вёску заходзілі банды. Некалькі разоў заязджалі вайсковыя атрады, якія змагаліся з народнай уладай. Першы раз прыехалі ў сераду перад Вялікаднем. Былі ў вёсцы цэлы дзень, але ад нас нічога не забралі. Вакол вёскі рас-

ставілі яны патрулі і з вёскі не выпускалі нікога. Калі гаспадар прынес ім самагонкі, загадалі паспрабаваць яе самому, спраўджаючы такім чынам ці яна не атручаная. Гаварылі, што яны — польскае войска, але людзі здагадаліся, што яны хаваюцца ад сапраўднага войска, — кажа старэйшая жыхарка Тапаркоў.

Перажылі трагедыю

Сама вялікая трагедыя здарылася ў суседніх Залешанах, якую спаліў атрад „Бурага”. Загінулі там дараголюбны і дзеці.

— Мая маці ўстала рана прасці і таму ў нашай хаце было відаць агеньчык. Я памятаю, як у наш дом увайшоў вайсковец і загадаў майму бацьку Андрыяну хутка сабірацца

Моладзь з Тапаркоў у пасляваенны перыяд найчасцей спатыкалася ў сваёй кампаніі

і ісці з ім. Пасля аказалася, што быў гэта жаўнер з атрада „Бурага”, які спаліў Залешаны. Мой бацька апынуўся ў хаце, у якую сагналі ўсіх жыхароў Залешан і хацелі іх там спаліць. Удалося яму ўцячы ад смерці разам з іншымі, — успамінае Антон Мрук.

Не згадзіліся

на калектыўнае гаспадаранне

Жыхары Тапаркоў не згадзіліся арганізаваць у сябе калгас і ўвесь час гаспадарылі аднаасобна.

— Тапаркі былі цвёрдай вёскай і людзі ў нас не схацелі ўступаць у калгас, — заяўляе Антон Мрук.

— Пасля вайны гаспадарыць індывідуальна было цяжка. Бывала, што гаспадар не заплаціў падатак і ўжо прыязджаў секвестратар, каб забраць нейкую рэч за даўгі, — кажа Міхал Тамашук.

Сельскагаспадарчую суполку мелі заснаваць у Тапарках у першай палове шасцідзсятых гадоў.

— Атрымалі мы сеялкі для збожжа і мінеральнага ўгнаення. Прызначылі нам трактары, але не дапусцілі іх да нас і перадалі сельскагаспадарчай суполцы ў Саках, — гаворыць Антон Мрук.

У пасляваенны перыяд найцяжэйшымі былі жніўныя палявыя работы.

— Спачатку ў нас збожжа жалі сярпамі, а пасля сталі касіць косамі. Салому ад змалочанага летам збожжа клалі ў стагі. Апошняя збожжа вазілі ў гумно, — паясняе Людміла Мрук. — Адрозна пасля вайны малацілі ў нас цапамі, а пасля сталі карыстацца прастамалоткамі. У малацьбе дапамагалі іншыя жыхары вёскі. Стараліся мы закончыць малацьбу за адзін дзень. Здаралася, што малацілі да позняга вечара, а салому насілі пасля вячэры ажно да поўначы.

Ліквідавалі цараспалосіцу

Да камасацыі жыхары Тапаркоў касілі мала травы, бо супольная вясковая паша прызначана была толькі для выпасу кароў. Траву, якую касілі на палосках распаложаных у ямках, трэба было ўручную выносіць на сухое месца. Калі зрабілі дрэнажаванне, у наймакранейшых месцах стала больш суха.

Ліквідацыя цараспалосіцы распачалася ў 1970 годзе і праводзілася за сродкі жыхароў Тапаркоў. Клопаты паявіліся ў час падборкі ўчасткаў, але ў агульным гаспадарыць стала намнога лягчэй.

— Пасля камасацыі людзі атрымалі зямлю рознай якасці. Адным гаспадарам трапілася добрае поле, а іншым папаліся пяскі, — кажа Міхал Тамашук. — Аднак гаспадарыць стала лягчэй. Поле складалі вялікія ўчасткі, сталі мы гадаваць больш кароў і даход ад малака павысіўся.

У пасляваенны перыяд у Тапарках было многа моладзі. Дзяўчаты любілі спяваць песні. Танцы, на якіх хутчэй за ўсё збіраліся толькі вяскоўцы, адбываліся ў сенях хатаў.

— Калісь веселай жылося. Пасля Вялікадня спявалі мы рагулькі, пасля ішлі жніўныя і ўсялякія іншыя песні. Аднак некаторыя песні былі сумнымі. Паўтараліся ў іх нараканні на мужыкоў, якія часта бывалі ў корчмах, — дабаўляе Анна Баран.

Аляксей МАРОЗ

Мяса амаль і не бачыў

Успаміны Яна МАЛЬЧЫКА, нараджанага 7 жніўня 1925 года ў Візгах.

У сям'і нас было трое дзяцей — яшчэ брат і сястра былі; я быў найстарэйшы. У школу хадзіў у Даўгасельцы, чатыры класы да вайны скончыў.

У 1939 годзе немцы дайшлі да нас, але пасля саступілі саветам; саветаў ніхто ў нас не вітаў. Саветы сталі нас намаўляць да калгасаў, але ніхто не пайшоў. Прадсядацелем у Кузніцы быў наш аднавясковец Мікалай Мальчык; ён пасля вайны ледзь уцёк у СССР перад начнымі. З нашай вёскі саветы нікога не вывезлі. Пры саветах у школу я не хадзіў, бо ўжо мой узрост мінуў. Памагаў бацьку.

Калі немцы наступалі на саветаў, вялікіх баёў у нас не было. Была перастрэлка, аднаго рускага салдата забілі.

У 1942 годзе солтыс запісаў мяне на прымусовыя работы ў Германію. 2 лютага немцы загадалі з'явіцца ў Кузніцу. Прабылі там няцэлы дзень, а пасля загрузілі нас у поезд і завезлі ў Гродна; ежы нам не давалі, сілкаваліся тым, што забралі з хатаў.

У Гродне патрымалі нас суткі і завезлі ў Барташыцы. Там загналі нас у лазню, мы памыліся, а пасля нямецкія гаспадары сталі нас браць. Падыходзіў немец, заглядаў у твар, і калі хто спадабаўся, шлёпаў па плячы і гаварыў „Комм!“ Мой новы гаспадар забраў мяне ў запрэжаны ў двое коней воз і павёз у свой маёнтак, аддалены ад Барташыцаў за дзесяць кіламетраў. Маёнтак быў вялікі, працавала ў ім семнаццаць прымусовых работнікаў.

ФОТА АЛЯКСАНДРА ВЯРЫЦКАГА

Быў там Васіль з Харкава, які ведаў нямецкую мову і спярша ён быў нам перакладчыкам, а пасля то і мы самі яе засвоілі.

Мяне гаспадар назначыў конюхам; усіх конюхаў было пецярных, кожны меў па чацвёрта коней. Трэба было іх напайць, накарміць, вычысціць. Ну і працаваць: араць, баранаваць, дровы з лесу вазіць. Яшчэ я — адзіны з усіх конюхаў — вазіў гаспадара ў кірху, у горад, у госці. Запрагаў тады сваіх коней у брычку і пад'язджаў пад веранду. Але гаспадар не дазваляў у гасцях мне разам сесці. Клікалі мяне толькі на кухню і давалі бутэрброд з чаем.

Мяса я там амаль не бачыў. Толькі восенню, калі рэзалі качак і гусей, давалі нам іхнія лапкі. На

Вялікдзень давалі па два яйкі. А так елі галоўным чынам бульбу, аўсяныя камякі ды хлеб з мармеладам. Суп варылі нам немкі, мы ішлі з вядзеркам і пасля з яго сабе разлівалі. На абед клікалі званком. Увечары можна было хадзіць толькі да дзевятай гадзіны, а пасля заганылі спаць.

Вопратку для мыцця пасылалі дадому. Гаспадар правяраў пасылку і сам на пошту вёз. Таксама дакладна правяраў і пасылкі, што мы атрымлівалі ад сям'і.

Я, у ліку дзесяці чалавек, жыў у бараку з дошак. Да вайны гаспадар трымаў у ім самаход. Самаход яму забралі на вайну і ён нас там пасяліў. Зімою было холадна, стаяла там круглая печка, у якую апал

клялі зверху. Зімою накрываліся мы двума пледамі, а летам адным.

Працавалі мы з сёмай гадзіны да трэцяй, а навесну то і да восьмай. Да коней трэба было ўставаць ужо ў пяць раніцы. Пасля сьнедання запрагалі коней і ехалі на працу. Калі праца была цяжкая — араць, вялікі груз ці гной вазіць — то запрагалі чацвёрта коней: двое ў дышаль і двое ў ворчыкі; на левым кані было сядло. Гной накідалі мы і работнікі са стайні. У полі гной скідалі двух работнікаў, а я толькі пад'язджаў.

У гаспадара было і сорок кароў, якіх даілі траіх хлопцаў. Малако пасля на шашу вывозілі, адкуль падбіраў яго самаход і ў Барташыцы завозіў.

Перад надыходам фронту адправілі нас пад Кёнігсберг капаць акопы. Мы з калегамі ўцяклі ад акапаў у бок фронту, але нас злавілі і пасадзілі ў турму. Прасядзелі мы там чатыры месяцы і нас вярнулі да свайго пана, дзе дабылі да прыходу фронту.

У лютым 1945 года вызвалілі нас рускія. Мяне ўзялі гнаць быдла на ўсход. Кароў па сто-дзвесце падгонім на дваццаць кіламетраў, здамо, і нас зноў назад вяртаюць па новае быдла. Так было мо з чатыры разы. Прыгналі мы кароў пад Аўгустаў і рускі загадчык кажа нам, што калі каму блізка, то можа ўцякаць. Тады многа нас адышло дахаты, хаця саветы былі раней абяцалі, што ў Гродне дапамогу дадуць. І тых, што пагналі кароў у Гродна, пратрымалі яшчэ год часу.

З Аўгустава дахаты прыйшоў я за двое сутак. У хаце былі ўсе, свае пазналі мяне, толькі некаторыя старэйшыя мяне не пазналі. Ды ўжо і паловы нашай вёскі не было — людзі выехалі на ўсход. Яшчэ і пасля па ночах хадзілі, шум рабілі, але мы асталіся.

Запісаў Аляксандр ВЯРЫЦКІ

Нямала гадоў мінула з таго часу, калі некалькі вёсак Міхалоўскай і Нараўчанскай гмін былі затоплены на дне Семяноўскага вадасховішча. У іх ліку былі Рудня і Лука. За сваю шматвяковую гісторыю далі яны свету многа сумленных людзей, якія рупліва абраблялі свае палеткі і сенажаці, выхоўвалі сваіх дзетак на добрых людзей і такіх жа земляробаў.

Жыў тут працалюбівы і богабаяны люд, аб чым сведчаць прыгожая царква ў Юшкавым Грудзе, пабудаваная сто гадоў таму намаганьнямі між іншым жыхароў вёскі Рудня, а таксама храм у Старым Ляўкове ці апошнім часам новазбудаваная царква ў Новай Луцэ.

У 1970-х гадах у кабінетах высокіх чыноўнікаў нарадзілася ідэя стварэння ў верхнім цячэнні ракі Нарвы штучнага вадаёма. Не зважаючы на пратэсты грамадскай думкі, да зносу былі прыгавораны некалькі вёсак, а разам з імі некалькі соцень сялянскіх гаспадарак. Людзі не мелі іншага выбару і вымушаны былі пакінуць свае родныя гнёзды. Вядома, што дрэва з падарванымі каранямі засыхае. Таксама чалавек, сілаю вырваны з месца свайго пастаяннага пражывання, адчувае сябе дыскамфортна. Колькі драматычных перажыванняў выпала на долю адселеных жыхароў Рудні, Боўтрыкаў, Гарбароў, Будаў, Лукі...

Маральнага ўрону не кампенсуюць ніякія матэрыяльныя сродкі.

Памятныя крыжы

ФОТА ВІКТАРА БУРЫ

Крыж у канцы былой вёскі Лука Нараўчанскай гміны, май 2005 г.

Нішто не зможна замяніць бацькоўскіх панадворкаў, садоў, агародаў і ўзлескаў. Немагчыма ўжо аднавіць непаўторны клімат прынараўчанскіх вёсак так прыгожа ўвекавечаных у кінафільмах Тамары Саланевіч — выдатнай дачкі нашай зямлі.

Нагляднай памяткай па затопленых вёсках з'яўляюцца прыдарож-

ныя крыжы. Ставіліся яны найчасцей на акраінах вёсак. Пры крыжах адбываліся найважнейшыя здарэнні ў жыцці вёскі. Тут святцілі пасху, маліліся за ўраджай, развіталіся з памерлымі. Людзі, выходзячы з вёскі або ўваходзячы ў яе, пры крыжах здымалі шапкі, кланяліся ім і хрысціліся. Пры крыжах

у 1915 годзе маліліся бежанцы, калі пакідалі свае родныя мясціны. Паўстагоддзя пазней маліліся пры іх высяленцы, пакідаючы родныя хаты, якія неўзабаве апынуліся на дне Семяноўскага вадасховішча.

Памятныя прыдарожныя крыжы патрабуюць ад нас вялікай увагі. Датычыць гэта таксама тэрыторыі былых вёсак Рудня і Лука, дзе захаваліся крыжы міжваеннага перыяду. Іх абавязкова трэба аднавіць і захаваць. Звяртаюся тады да самаўрадавых улад Міхалоўскай і Нараўчанскай гмін з заклікам паспрыяць рэстаўрацыі гэтых святых для нас помнікаў. Адноўленыя крыжы трэба было б абвесці новай стальной агароджай, а ў іх суседстве размясціць стэнды з інфармацыяй пра мінулае Рудні, Лукі і іх жыхароў. Звяртаюся да гмінных улад таму, што жыхары Рудні і Лукі расцярушыліся па свеце, а нашчадкі высяленцаў, выхаваныя здалёк ад зямлі продкаў, трацяць сувязь з гэтымі мясцінамі.

Думаю, што самаўрадавыя ўлады маюць маральны абавязок дбаць пра захаванне гістарычнай памяці аб ліквідаваных вёсках і ахоўваць застаўшыся ад іх помнікі. Ведаючы дзелавітасць маладых войтаў Міхалоўскай і Нараўчанскай гмін спадзяюся, што адвядуць яны ў бюджэце неабходныя сродкі на рэстаўрацыю крыжоў і такім чынам памяць аб Рудні і Луцэ не загіне, будзе жыць вечна.

Віктар БУРА

Прыступкі

Хто, будучы ў школе, не вывучаў гісторыю? І наогул прадметам шчырага штудзіравання былі гісторыі рознага роду сакралізаваных аб'ектаў і суб'ектаў. Вельмі ўжо ў наш час старэйшае пакаленне з асаблівым піетэтам вывучала „Краткий курс истории ВКП(б)“, а цяперашняе пакаленне маладых зубрылаў таксама прыкладаецца да дзеяў, але ўжо сучасных, узнёсласцей.

Паказаны здымак прадстаўляе тры крыжы на цэментных пастаментах у вёсцы Дубасна, што ў Навадворскай гміне. Гэтыя крыжы, мабыць, таксама маюць свае ўзнёслыя гісторыі, асацыяваныя з відзежамі і цудамі. Я тут, аднак, абмяжуюся толькі да гісторыі вельмі сціплага прадмета, бо ж кожная рэч змяняецца з рознай таропкасцю ў часе, значыць мае сваю гісторыю. Займуся я мала прыкметнымі прыступкамі пад фортакі ў блакітнай — быццам сонечнае неба — агароджы сакральнага сімвалаў. А пра іх гісторыю раскажаў мне спадар Уладзімір Кудзін з Хільмонаў, які калісь быў старшынёю Грамадскай рады ў Дубасне.

У 1970 годзе біскуп наведаў мясцовыя вёскі. Дубасенскія жанчыны павырэзвалі бэз, які так зарос, што і крыжоў не было відаць. Вернікі таксама паставілі агароджу. У той час у дубасенскай школе праводзіўся рамонт і жанчыны прыйшлі да старшыні Грамадскай рады, каб даць ім бардзюры на прыступкі да расчышчанага культавага месца.

— Я вам не дам, — сказаў старшыня, — бо нельга. Але як закрыю гміну, то іх возьміце. І скажаце, што самі ўзялі; толькі потым аднясеце.

Жанчыны ўзялі тых бардзюры, паклалі з іх прыступкі. Біскуп прыехаў, паблаславіў і паехаў. Зараз жа, услед за ім, прыехаў з Дубровы Часлаў Біркус, сакратар Павятовай рады і да дубасенскага старшыні:

- Адкуль тут крыжы ўзяліся?
- Былі тут, толькі зарослыя.
- А хто іх расчысціў?
- Жанчыны.
- А бардзюры? Яны ж вашы!
- Я нават іх не бачыў.
- Будзеце за іх плаціць!
- Я іх сюды не прынёс, адносіць не збіраюся, але заплачу, калі так трэба.

І на гэтай пагрозлівай размове справа скончылася. Школа ў Дубасне ўжо колькі гадоў закрыта, пустое і будынак былой Грамадскай рады. Зарастаюць яны самасейнай расліннасцю, так як калісь бэзам суседнія крыжы. А прыступкі час ад часу служаць тым, хто даглядае крыжоў.

Тэкст і фота Аляксандра Вярыцкага

Шукаеце жонкі, мужа беларускай або ўкраінскай нацыянальнасці? Пішыце:

Biuro Matrymonialne
skg. pocz. 22
56-100 WOŁÓW

Związek Młodzieży Białoruskiej Białostocki Ośrodek Kultury
ZIMOWYJA MUZYCZNYJA SUSTRECZY

Dali NoToSzto Spejs Braders
16.12.05 Białystok FAMA, 19 godzin, 8 pln

„Даўціпы“ Андрэя Гаўрылюка

Уласнік карчмы да жонкі:
— Нарыхтуй печанага зайца гэтаму пажылому мужчыне!
— Можна лепш запрапанаваць яму нешта іншае? — сумняваецца кухарка.
— Чаму?
— Бо я чула, як прызнаўся свайму субяседніку, што з'яўляецца паляўнічым. Яшчэ пазнае, што наш зайчык, гэта суседаў кот.

***
Двух паляўнічых спыняюцца на лузе. Малодшы доўга глядзіць у ларнет у напрамку лесу і кажа:
— Да гэтага лесу яшчэ шмат дарогі.
— Будзе бліжэй, — адказвае старэйшы, — калі адвернеш ларнет і станеш глядзець з уласцівага боку.
***
У браме могілак апоўначы сустракаюцца два вампіры:
— Адкуль вяртаешся, дружа?
— Наведаў на могілках жонку.
— А цяпер куды спяшаеш?
— На іншыя могілкі; там ляжыць мая другая жонка.

		1					2				3				
4		5	6		7					8					
			9						10	11				12	

1. беларускі народны танец або аднагадовая агародная расліна, з якой клубні для дранікаў, 2. грэчаская літара (анаграма слова „ікс“), 3. бандыт, які займаецца гангстэрызмам, 4. пацяпленне пасля марозу, 5. жыллё пчол, 6. шматгадовая травяністая расліна сямейства ародных (*Acorus calamus*); ад яе пах хлеба ў Яна Чыквіна, 7. вялікая вадаплаўная птушка з вялікім мяшком пад доўгай дзюбай, 8. драўляная пасудзіна з прамых клёпак для заквашвання цеста, 9. планета між Марсам і Сатурнам, 10. назойлівае двухкрылае насякомае, добрае сляпому сабаку, 11. бліскучая кропка распаленага рэчыва, 12. выносіць судовы прыговор. (ш)
Адгаданія словы запісаць у вызначаныя дарожкі, пачынаючы ад по-

Адгаданка

ля з лічбай. У светлых палях атрымаецца рашэнне — афарызм Рамона Гомеса дэ ла Серны.
Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.
Адказ на адгаданку з 44 нумара
Грызун, Басра, камітэт, жэрдзе, Іўе, зло, вір, іва, вежа, камуна, „Аіда“, сцірта, тытул, Кіеў, Ур, маланка, акунь, тонус.
Рашэнне: **Універсітэт развівае ўсе здольнасці, у тым ліку і дурноту.**
Кніжныя ўзнагароды высылаем **Лукашу Пацвічу** з Беластока і **Казіміру Радожку** са Свебадзіцаў.

11.12 – 17.12

Баран (20.03. — 19.04.) Новы напрамак у жыцці. З запалам возьмешся за справы, якія датычаць фінансаў. Не рабі нікому непатрэбных надзей. Шырокая ўсмешка Фартуны.
Бык (20.04. — 20.05.) Поспех можа закрунуць табе ў галаве. Спраўдзана кампанейская аблога. 15.12. вялікі шанец на павышэнне. Можаш зарабіць немалыя грошы разам з партнёрам.
Блізняты (21.05. — 21.06.) Развой кахання жыцця. Аптымiзм і ахвота падзейнічаць. Няма для вас невыканальных спраў. Сваёй радасцю зарадзіце ўсіх. З атачэння вылучыце людзей, якія вам не спрыяюць, а нават шкодзяць. На працы так разгорнеце свае крылы, што кіраўнік аж спалохаецца.
Рак (22.06. — 22.07.) Занадта можаш сканцэнтравана на сваёй асобе. У поўню Месяца (15.12.) не бярыся за рызыкаўныя рашэнні, цяжка будзе ацаніць усе „за“ і „супраць“. Хтосьці можа табе так моцна завярнуць у галаве, што трапіш як сліўка ў кампот. Не чапай жалезных ашчаднасцей, неўзабаве спатрэбіцца.
Леў (23.07. — 22.08.) Новае каханне дадасць табе крылаў. Станеш іншым чалавекам. 14-18.12. Сонца спалучаецца з Юпітэрам — пад уплывам каханай асобы перажывеш катарсіс і ўнутраную перамену. На працы чакаюць поспехі, а менш высока.
Дзева (23.08. — 22.09.) Да 12.12. лёгка дагаворыцца з усімі, асабліва з каханымі. Шмат спатканняў і размоў; найважнейшую размову правядзеш сама з сабою. Дацэняць цябе на працы.
Шалі (23.09. — 22.10.) Міла правядзеце час на пачатку тыдня. Не рабіце нічога супраць сябе, каб пасля не шкадаваць. Калі трэба адмовіць камусьці, зрабіце гэта. На рабоце не выхвальвайцеся. Ачаруеце нават недаступных.
Скарпіён (23.10. — 21.11.) Рыхтуецца нейкі прыбытак, зварот даўгоў, надплат. Руціну ў спальні змяні гарачымі жарсцямі. Воля змагання, адчай і вялікая баявітасць. Калі заангажувашся моцна, чакае цябе значны ды гучны поспех.
Стралец (22.11. — 21.12.) Усё на працяг рукі, усё ідзе як па масле. Дзякуючы новаму знаёмаму можаш атрымаць цікавую працу. З 15.12. лепш не бярыся за сур'ёзныя справы.
Казярог (22.12. — 19.01.) Палымяны раман можа нечакана абярнуцца. Затое на працы, хоць сарваць можна галаву, справішся з усім прыпяваючы. З 15.12. будзеш блытацца паміж сумненнямі і наўнай радасцю; захавай раўнавагу.
Вадалей (20.01. — 18.02.) Цудоўны перыяд у тваім жыцці. Калі даверыш лёсу, здобудзеш усё, аб чым здаўна марыў. Усё стане простым і як сягнуць рукою. Аўра гармоніі, чару, своеасаблівай прыцягальнасці вакол твае асобы.
Рыбы (19.02. — 19.03.) У кашальку прыбывае грошай, у сэрцы — гарачых пачуццяў. Хтось так распаліць у вас жарсці, што забудзецца аб божым свеце. 13-17.12. знакамітыя кантакты з людзьмі. Дагаворыцца нават з тымі, з кім няма ў вас шмат супольнага. Рыбы з апошніх дзён лютага могуць адчуць сябе як шарыкі са спущаным паветрам.
Агата Арлянская